

**Tasavvuf Bize Ne Söyler? Ömer Yılmaz , İstanbul: Sufi Kitap,
2020, 1.Baskı, 366 sayfa," ISBN:978-625-7949-13-2.***

Fatma Yavuz

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,
Tasavvuf Anabilim Dalı,
Ankara Yıldırım Beyazıt University, Social Science Institute,
Department of Mysticism,
Ankara/Türkiye,
fatmayavuz06@gmail.com,
ORCID:0009-0006-7446-8898,

"Tasavvuf bize içimizdeki mevcut putları ortadan kaldırmamızın ilk adım olduğunu öğretir. En büyük put egomuzdur. Ego yani nefis denen büyük putun etrafında toplanmış zihnimizde ve kalbimizde yonttuğumuz başkaca putlar vardır. O halde, bahse mevzu putları yok etmeden, kalbin islahı ve ruhun arınması mümkün gözükmeyecek ve insan rahat yüzü görmeyecektir" (s. 23). Yazarın bu beyanına göre günümüz insanı seküler dünyanın etkisini derinden yaşamakta, bunalımları, huzursuzlukları, hastalıkları artmakta, manevi yönü maddi yönünün gerisinde kalmakta ve içerisinde bulunan boşluğu dolduramamaktadır. Yine kitapta belirtildiği gibi: "Göklerle irtibatını koparan insanlık aşağıda huzur bulamamaktır" (s. 22).

"Hepimiz içinde yaşadığımız bu zamanın ve bu dünyanın çocuklarıyız".

* **İntihal Taraması/Plagiarism Detection:** Bu makale intihal taramasından geçirildi/This paper was checked for plagiarism.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Habib Celaledin Kartal).

Geliş/Received: 27 Aralık/December 2023 | Kabul/Accepted: 24 Şubat 2024/February 2024 | Yayın/Published: 20 Mart/March 2024

Atıf/Cite as: Fatma Yavuz, "Tasavvuf Bize Ne Söyler" İsimli Eserin Tanıtımı, Danisname 8 (Mart/March 2024), 163-169 <https://doi.org/10.5281/zenodo.10843659>

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

“Şüphesiz geçmiş bizim hafızamızdır, övünç kaynağımızdır. Bu baptan olmak üzere eğer üzerinde konuştuğumuz tasavvuf Peygamberî ahlâkın, zühdi bir yaşam tarzının bir anlamda kurumsallaşmış bir hali ise- ki öyledir- bütün bunları kutsayarak ve ona dokunulmazlık addederek değil, insanlığın iyiyi, doğruyu, haklıyı, güzeli yeniden bulmasında bir vasıta/bir vesile kabilinden görüp buna göre bir yol haritası çizmemiz gerekir” (s. 24). Yukarıdaki ifadelerde tasavvufun bize neler söylediği izah edilmiş, kitabın bütününde de hangi ihtiyaçlara nasıl cevap verildiği ve sonuçta yapılması gereken şeylerin neler olduğu müellifin kaleminden beyan edilmiştir.

Tanıtımı yapılan “Tasavvuf Bize Ne Söyler?” Kitabı Ömer Yılmaz ve doktora öğrencisi Mustafa Salih Edis’in nehir söyleşi tarzındaki sorularıyla vücut bulmuştur. Eser bir giriş, yedi ana bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır.

Giriş bölümünde günümüzde modernizm, postmodernizm ve sekülerizm sorgulanmış, insanın manevi ihtiyaçlarına cevap veremedikleri üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda günümüz insanının tasavvufa duyduğu ihtiyaç vurgulanmış, etik ve estetik sorgulanmış, âkil kişilere duyulan gereksinim ve manevi hastalıkların genel bir tespiti yapılmıştır. Manevî hastalıklardan hırs, kibir, bencillik, haset, fesat, yalan, kin, doyumsuzluk, nefret, sahtekârlık, riya, nankörlük, isyan, sorumsuzluk, tembellik gibi bazı hususlara dikkat çekmiş ve bunların zararları üzerinde durmuştur (s. 15-30).

Yazar eserinin ilk bölümünde "Tasavvuf ve Din" konusunu ele almış; tasavvuf kelimesinin menşei, tanımı, doğuşu, konusu, gayesi ve dinden ayrı tutulamayacağı üzerinde durmuş, tasavvuf ile diğer İslâmî ilimler arasındaki ilişkilere değinmiştir. Yazar “Tasavvufun amacının insan-ı kâmil yetiştirmek olduğu, insanın vücut mülkünde ruhu beden, kalbi ise kalıp üzerinde hâkim kılma, nefsi de bunların emrine sokma amacını güttüğünü belirtmiştir.” (s. 37). Yazara göre: “Tasavvuf, dinin tamamen deruni ve ahlaki tarafını dikkate alarak, bunu iktisap etmenin özel yollarını araştıran; bu sayede sırf zahir ve şeklî bir yaşam yerine, zahirden vaz geçmeden, tedeyyünün hissi ve ahlâkî tarafı, insanın derunî yönüne dikkate alarak aktarmayı kendisine bir hedef olarak seçen dini ilim dalıdır” (s. 33). Bu tanım bağlamında radikal gruplardan hareketle din-şiddet ilişkisi analiz edilmiştir. Nasların bu gruplar tarafından ideolojilerini meşrulaştırma aracı olarak kullanıldığı, irfanî geleneği ret ettikleri, onlar tarafından üretilmiş şiddet ve nefret dili; tasavvufun yol, yöntem, üslubu ile gönül dünyalarına inilerek, müsamaha/ hoşgörü kültürü ve “ortak insanîlik” vasfı ile bertaraf edilebileceği anlatılmıştır (s. 31-66).

Yazar kendisiyle yapılan söyleşinin ikinci bölümünde, "Tasavvuf ve İnsan" meselesine genişçe yer vermiştir. Burada tasavvuf kitaplarında çokça zikredilen ve sıhhati bilinmemekle birlikte hadis diye yer alan "İnsan kendisini bilirse Rabbi'ni, Rabbi'ni bilirse kendisini, her ikisini bilince de haddini bilmiş olur" (s. 77) sözüne yer vermiştir. Bu manada insan ruhsal boyutu ile Yaraticısına bağlı, fiziksel yapısıyla evrene bağlı bir varlık olup, âlem-i suğrâ olarak kabul görmüştür. Bu düşünce bağlamında ikinci bölümde insanın fıtratında Hakk'ı bilme ve O'nu bulmanın imkânı üzerinde kelimeler edilmiş, içerisinde doğup büyüdüğü toplum, zaman, medeniyet ve inancın kişiliğinin oluşmasında etkili olduğu söylenmiştir. Yazar, tasavvufun insana verdiği değeri ve günümüzde mistisizm ve hümanizm türü yaklaşımlardan farkını dile getirdikten sonra kimlik-kişilik oluşumu ve dinin bundaki rolüne vurgu yapmıştır. Konuyla bağlantılı olarak insanın "dünyaya karşı tavrı", "kadın ve evlilik" konusu tasavvufî bakış açısına göre değerlendirilip bir sonuca varılmıştır (s. 75-110).

Yazar, üçüncü bölümde "Tasavvuf ve Ahlak" başlığı altında, ahlâkın kaynağının insan fıtratı ve din olduğu tezini işlemiştir. "Ahlak ibadetin gayesi, ibadet ahlakın vesilesidir" (s. 134) özdeyişi etrafında bir açılım yapmıştır. Ayrıca "tasavvuf edeptir" özdeyişi çerçevesinde edebî eğitimi elde edileceği, bu sebeple çalışma ahlâkı ve genel ahlâka dair insanın inşâsında önem arz eden "tahalluk" kavramlarına önem atfedilmesi gerektiğini söylemiştir. Keza yazar edebî, "tevekkül-kanaat" terimleriyle birlikte ele almıştır. Yine tarihsel anlamda Türk kültürüne özgü ahilik çalışma ahlâkı kitapta detaylıca yer almıştır. Konuyla bağlantılı ve oldukça aktüel bir konu olan ekoloji sorunu yazarın dikkatini çekmiş olmalı ki bu konuya tasavvuf zaviyesinden yaklaşmış, çevre sorununun arkasında yatan insan kaynaklı davranışlara dikkat çekmiş, bu bağlamda sûfîlerin hayvanlara, bitkilere ve çevreye bakışını ahlâk ilkeleri, şefkat ve merhamet yaklaşımları muvacehesinde ele almış ve klasik tasavvuf kaynak eserlerinden bazı örnekler sunmuştur (s. 123-167).

Mustafa Salih Edis'in "Felsefe ile tasavvufun ilişkilerini sorduğu ana bölümlerden biri kitapta "Tasavvuf ve Felsefe" başlığını taşımaktadır. Yazar, tasavvufun tecrübî bir ilim olması ile felsefeden ayrıldığını, sûfî ve filozofun aynı hakikatin iki farklı yolcusu olduğunu söyleyerek, sûfîlerin epistemolojik ve ontolojik dayanaklarına yer vermiştir. Özellikle İbnü'l-Arabî ve onun "vahdet-i vücûd" (varlıkta birlik) düşüncesini ele almıştır. Yazar devamla, bu düşüncenin tasavvuf felsefesini inşa ettiğini ve İslam tefekkür dünyasında,

“Allah’ın zatı itibarı ile aşkın, isim ve sıfatları ile içkin kabul eden; Allah’tan başka hiçbir varlığı hakiki varlık olarak tanımayan, tüm bunları Mutlak Vücut’un isim ve sıfatlarının birer tecellisi ve tezahürü kabul eden, üstelik bunu keşf ve tecrübe yoluyla ortaya koyan tasavvufi görüştür” (s. 184) şeklinde bir betimlemeye gitmiştir. Konuyla bağlantılı tasavvufta önemli bir tartışma konusu yapılan "Fenâ-bekâ" kavramlarını ele alan Yılmaz, bu terminolojiyi vahdet-i vücûdla ilişkilendirmiştir. Müellif, tasavvufun akla, hak ile batılı ayıran nur olarak baktığını, mutasavvıfların akıl hakkında olumsuz bir yaklaşıma sahip olmadıklarını, aklın sınırları hatırlatılıp kalb ile birlikte yorumlayarak insanın hizmetine sunulması gerektiğini söylemiştir. Bir diğer tartışmalı tasavvuf meseleleri arasında yer bulan “Nûr-i Muhammedî” nazariyesi üzerinde de duran Yılmaz, bunu daha insan-ı kâmil düşüncesi üzerinden değerlendirmeye çalışmıştır (s. 173-201).

Yılmaz, beşinci bölümde "Tasavvuf ve Sosyal Hayat" başlığı altında tasavvufun kurumsallaşmış hali tekkelerin toplum üzerindeki etkileri, evliya inancının sosyo-kültürel hayata yansımaları, tarikatların İslâmlaşma sürecindeki etkileri ve sûfî geleneğin birlikte yaşama katkısı hakkında bilgi vermiştir. Yazara göre, kültürel anlamda nesilden nesile aktarılan bizim İslam anlayışımız Anadolu irfanıdır. Toplumsal hayatta farklılıklarımız bir zenginlik olarak tasavvufi bakış açısıyla, birlikte yaşama, müsamaha, hoş görü temelleri üzerinde gerçekleşmelidir. Ancak “farklılıklarımız bir zenginlik olarak görülmedi, bilakis bizi parçaladı” (s. 213) diyerek bir eleştiri getirmektedir. Diğer yönden tasavvuf sosyal hayata dair kuşatıcı ve evrensel bir dil kullanarak İslamlaşmaya büyük katkılar sağlamış, sağlamaya da devam etmektedir (s. 207-231)

Altıncı bölümde "Tasavvuf ve Tenkit" başlığı ile özeleştirici geleneği üzerinde durulmuş, sûfîlerin tasavvufa yönelttiği eleştirilere bakılmıştır. Yazar bir tür edebiyatçısından alıntı ile konuya giriş yapmış, Özdemir Asaf’ın “Bütün renkler kirlendi birinciliği beyaza verdiler” (s. 266) sözünü kullanmıştır. Bu başlık altında tartışmaların, ithamların, haklı öz eleştiri tarzında olanları ve haksız eleştirilerin ise alan dışarısından yapıldığı değerlendirilmiştir. Tasavvufa içeriden usul ve yönetime dair eleştirilerin yanı sıra dışarıdan yöneltilen eleştirilerin şeyh, rabıta, keramet, tevessül, teberrük, kutsiyet, ricâlü'l-gayb, kaderci ve pasifist tutumlar gibi güncelliğini koruyan belli konular olup bölümde izah edilmiştir. Günümüz akademisyen ve yazarları tarafından dıştan yöneltilen eleştiriler eserlerinin isimleri ile verilip delilleriyle birlikte analiz edilmiştir. Tasavvuf meşâyihî tekfirci bir yaklaşım

Yavuz, What does Sufism tell us?

içinde olmadıkları, bu ilmin kavramlarının dinin dışında bulunmadığı, naslara dayandırıldığı göz önüne alınarak, saygın ve objektif ilmi bir üslup ile eleştiri ve tenkitlerin olması gerektiği belirtilmiştir (s. 239-311).

Yılmaz mezkûr eserinin yedinci bölümünde "Tasavvuf ve Tarîkat" başlığı altında; tasavvufun kurumsallaşmış hali olan tarîkatların tasavvuf tarihindeki yeri, tarîkat ve tekkelerin sosyal fonksiyonları, tekkelerin güzel sanatlar akademisi gibi eğitim vermeleri; sanat, edebiyat, mûsikî konularını ele almış, İslam medeniyetine katkıları ve nihâyetinde tarikatların yasaklanması, tekkelerin kapatılması konularının genel bir analizini yapmıştır. Yazar, "Akl-ı selîmin inşâ ettiği düzen, kalb-i selîmin beslediği ruh ve mâneviyât dünyası ve nihâyet zevk-i selîmin kurduğu estetik tasavvura daha çok ihtiyaç duyulan bir zamanda yaşıyoruz" (s. 25) cümlesiyle tasavvuf ve tarikatların bu sayılan meziyetlerin oluşmasına ciddi ölçüde hizmet ettiklerini bu gün bunların eksikliğini derin bir şekilde hissedildiğini söyleyerek, ardından günümüz cemaatlerinin tarikatlardan farklı bir şekilde ele alıp sentez edilip sonrasında değerlendirilmesi gerektiği kanaatini paylaşmıştır (s. 319-345).

Çalışmanın sonuç kısmında doğal olarak yazar genel bir değerlendirme yapmış, yetkili ve etkili kimselere, okuyucuya bazı teklif ve tavsiyelerde bulunmuştur. Buna göre, genç nesile irfan geleneği öğretilmeli, eğitim müfredatında bu anlayışa yer verilmelidir. Arif ve âlimlerin rol model olarak anlatılması üzerinde mesai harcanmalıdır. Müellif kendi bakış açısıyla akılda kalsın diye bir kodlamaya gitmiş, gençlere şu şekilde bir tavsiyede bulunarak söyleşiyi tamamlamıştır: "Gençler 6 U'dan uzaklaşıp 6 A'ya alışsınlar. Kaçınılması gerekenler: Umursamazlık, umutsuzluk, ufuksuzluk, uyumsuzluk, usulsüzlük, üslupsuzluk. Buna karşın yapılması gerekenler: Aşkınlık, arınmışlık, adanmışlık, aidiyet, aksiyon ve aşk" (s. 360).

"Tasavvuf Bize Ne Söyler?" kitabı nehir söyleşi tarzı yazılması sebebiyle Ömer Yılmaz tasavvuf alanı konularını soru-cevap formatında, cevapları kaynak ve delil göstererek akademik bir yaklaşımla ele almıştır. Eserde sorulara verilen cevaplar açık, net, entelektüel bir tarzda gerçekleşmiştir. Söyleşi dilinin yanı sıra zaman zaman akademik bir dil kullanılmakla birlikte okuyucunun zorlanmadan keyifle okuyacağı bir formatta sunulmuştur. Kitap muhteva açısından akademi derslerinde işlenebilecek geniş bir çerçeve sunmakla beraber tasavvuf alanına meraklı olan herkesin okuyup, rahatlıkla anlayıp, özümseyebileceği bilgileri ve günümüz sorunları ile çözüm yöntemlerini okuyucuya sunmaktadır. Soru ve cevapları birbirleri ile uyumlu sistematik bir

düzene sahip olması zihinde kalmasını kolaylaştırmıştır.

Tasavvufun sanatsal estetik değerleri olan özlü sözler, hikmetli deyişler ve şiirden faydalanılması eserin okunmasına zevk ve akıcılık katmıştır. Tasavvufun başlangıcından günümüze irtibatlı olduğu alanlarla, kıyaslanarak açıklanması, doğulu ve batılı yaklaşımlarla birlikte sentezlenmesi, tasavvufun İslam dinini bir ürünü olduğunu ve insanın manevi dünyasındaki konumunun ihtiyaç kategorisinde yer aldığını göstermiştir. Ayrıca yazar her bölümde bölümün içeriği çerçevesinde başka akademisyenler ve eserlerini zikrederek alana ilgi duyanları araştırma ve okumaya sevk etmiştir. Bu duruma ilave olarak günümüz insanının görsel unsurlara düşkünlüğünü göz önüne alarak, söyleşi içerisinde film önerilerine yer vermiştir (s. 84, 85).

Tasavvuf alanına hâkim olan okuyucular için gündemdeki tasavvuf eleştirilerinin yer aldığı kitaplar isim ve içerikleriyle detaylı bir şekilde verilmiş, yapılan tenkitlerin cevapları tasavvuf ilminin ahlaki anlayışına göre seviyeli bir şekilde cevaplanmış, yazarlarının isimleri belirtilmemiş ve çatışma ortamı oluşturulmamıştır (s. 248, 255). Yazar daha önce yazılmış tasavvuf alanı ile ilgili eserlerin içeriğindeki katıldığı fikirleri belirtirken eser ve yazar ismini kullanarak emeğe saygısını göstermiştir.

Kanaatimizce, bu eserin diğer tasavvufi çalışmalardan ayrılan yönü tasavvuf psikolojisi ve tasavvuf sosyolojisi kitap muhtevasını belli bir seviyede taşımasıdır. Bu haliyle özgün bir çalışma ürünü olan eser *tasavvufta ilgisi ya da bir takım soruları bulunan herkese hitap ettiği gibi özelde genç nesile makul ve mantıklı gelecek bir tarzda kaleme alınmıştır.*

Günümüz gençliğinin anlam arayışları, meseleler karşısında yüzeysel ve duyarsız kalmaları, ruhi boşlukları, bunalımları, bu boşlukları hazlarla anlık doldurmaya çalışmaları gibi sorunların çözümünde, tasavvufu alternatif bir yaklaşım olarak görebiliriz. Gençlerin inançlarını destekleyen ibadetlerinde zevk ve şevk almalarını sağlayacak, ahlaki erdemlere yöneltecek tasavvufî yöntemlerle akıllarına, gönüllerine, nefislerine hitap eden, "Tasavvuf ve Yeni Nesil" ya da "Tasavvuf ve Gençlik" gibi ayrı bir bölüme kitapta yer verilebilirdi. Böylece kitabın sonuç kısmında yer alan gençlere yönelik tavsiye ile tam bir bütünlük sağlanmış olabilirdi. Böylece kitap, okunması istenen genç okuyucu kitlesine daha rahat ulaşılabilirdi.

Yazarın dediği gibi tasavvuf, "21. Yüzyıl insanının ahlâkî sorunlarına çözüm üretmede, olaylara ve varlığa farklı bir bakış açısı kazandırmada, dini hayatımızın yeniden düzenlenmesinde yapıcı görev üstlenecek pek çok

Yavuz, What does Sufism tell us?

alternatif çözüm yollarından birisidir” (s. 12). Doğrusu sorunların oldukça fazla olduğu günümüz dünyasında alternatif bir çözüm yolu olarak tasavvufi verilerden yararlanılması gerektiği konusundaki düşüncesine katılmakla birlikte görünen güncel manzara bu konuda yazarı pek doğrulayacak nitelikte değildir. Emek mahsulü olan bu çalışmada başta yazar Ömer Yılmaz ve söyleşiyi gerçekleştiren Mustafa Salih Edis’e teşekkür ederiz.